*Svetlana Marković**
*Stefan Ditrih***

UDK: 502:34(497.11)

PRAVNA ZAŠTITA VODA U REPUBLICI SRBIJI

REZIME: Stalni rast čovečanstva i tehnološki razvoj, imaju za posledicu sve veću potrošnju vode, te zbog njene neravnomerne distribucije, više od milijardu ljudi na svetu nema pristup vodi, kao osnovnom resursu za dostojanstveni život ili do nje, veoma teško dolazi. Sigurnost snabdevanja vodom, direktno zavisi od uspešnosti zaštite od zagađivanja. Zagađivanje vode, jedan je od najvećih problema biosfere, sa velikim posledicama za živi svet i čoveka, usled čijeg delovanja, nastaju promene u njenom fizičko-hemijskom biološkom sastavu. U tom smislu, stanje voda u Republici Srbiji iziskuje napore, radi unapređenja i poboljšanja sistema zaštite ovog značajnog prirodnog resursa, s obzirom na to da je sve prisutniji problem zagađivanja površinskih i podzemnih voda. U Republici Srbiji je oblast voda uređena kroz nekoliko zakona, kao i skupom pravilnika i uredbi, od kojih je najvažniji Zakon o vodama. Cilj rada je da se izvrši analiza pravne zaštite voda u Republici Srbiji, kroz utvrđivanje mera i zadataka zaštite, kao i mogućnosti korišćenja prirode te zaštite.

Ključne reči: zaštita voda, resurs, zagađivanje, Zakon o vodama

* Dipl. pravnik, generalni sekretar, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
e-mail: smarkovicw@gmail.com

** Mast. pravnik, asistent, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet
Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: stefan.ditrih@pravni-fakultet.info

Uvod

Voda, kao opšte dobro, uslov je života i strateški prirodni resurs. Kao takva, ima egzistencijalni značaj za čoveka, živi svet i razvoj ljudske civilizacije. Značajan problem u zaštiti životne sredine, posebno u oblasti vodnih resursa, predstavlja kvalitet površinskih voda. Iako je Republika Srbija relativno bogata površinskim i podzemnim vodama, danas je situacija u pogledu obezbeđenja neophodnih količina čistih voda, veoma teška. Razloga za to je mnogo, ali za većinu od njih je prvenstveno odgovoran čovek.

Velike količine otpadnih voda, neprečišćenih ili nedovoljno prečišćenih, dopjevaju direktno u otvorene vodotoke, kao i podzemlje, narušavajući na taj način njihovu prirodnu i ekološku ravnotežu. Sve veća potrošnja energije, fosilnih goriva, industrijalizacija, urbanizacija, kao i intenzivna poljoprivreda, iziskuje sve veću potrebu za vodom. Stanje kvaliteta voda najviše zavisi od stepena razvijenosti područja i od strukture industrije. Razvijene zemlje sa sve većim interesom kontrolišu specifične materije, u okviru svog prilaza tretmanu otpadnih voda.

Ekološka svest, posmatrana individualno, kao i na društvenom planu, preduslov je poštovanja normativa, važnih za realizaciju zaštitnog koncepta. U aktuelnom vremenu, sve je jasnije da se društva, odnosno države, te tako i Republika Srbija, nalaze u sve ubrzanijim paralelnim procesima razvoja ekonomije, samim tim i neophodnih pratećih zakonodavstava. Zagađivanje vodnih resursa je najvažniji problem u okviru politike zaštite vode, jer do zagađivanja vode može doći prirodnim i veštačkim putem, iako je čovekova aktivnost najveći izvor zagađivanja.

Višestruka uloga vode potiče od njenih fizičkih i hemijskih osobina. Ipak, u prirodi se ne pojavljuje u svom čistom hemijskom obliku, s obzirom na to da dolazi u dodir sa različitim materijama, prima ih ili se one u njoj rastvaraju. Jedan od važnih problema savremenog čoveka jesu pitanja dostupnosti vode i nedostataka njenih količina, neprestano zagađivanje, kao i promena njenih fizičkih i bioloških svojstava i sastava.

Zaštita voda

Ekološko zagađivanje predstavlja jedno od najvećih opasnosti koje, od nastanka, pretil čovečanstvu i civilizaciji. Problemi zagađivanja životne sredine su u svojoj suštini globalni i kao najopasniji vidovi narušavanja ekološke ravnoteže, ne poznaju granice. Ekološka svest, posmatrana individualno, kao i na društvenom planu, preduslov je poštovanja normativa, važnih za realizaciju zaštitnog koncepta. Postupanja od strane pojedinaca, kompanija, čak i čitavih

država, kojima se zagađuje i ugrožava životna sredina, a u tom smislu i voda, pri čemu se ne poštuju standardi, tehnička uputstva, kao i propisi, predstavlja nedozvoljena, ali i kažnjiva deliktna ponašanja.¹

Zaštita životne sredine u Republici Srbiji pruža se posredstvom normativnih akata, počev od ustava, zakona do podzakonskih akata. Prema Ustavu Republike Srbije² svako ima pravo na zdravu životnu sredinu, kao i na blagovremeno i potpuno obaveštavanje o njenom stanju, te je svako odgovoran za zaštitu životne sredine i dužan je da čuva i poboljšava životnu sredinu, a posebno Republika Srbija i autonomna pokrajina,

Sistem zaštite životne sredine koji omogućava održivi razvoj, počiva na istaknutoj ulozi prevencije u otklanjanju mogućnosti nastupanja štete i objektivnoj odgovornosti zagađivača, za ekološku štetu, a u odsustvu privatnopravnog zahteva, za naknadu štete. Njegovoj efikasnosti znatno bi doprinelo podizanje svesti o značaju očuvanja životne sredine.³

Sledstveno tome, zaštita voda predstavlja skup mera i aktivnosti kojima se kvalitet površinskih i podzemnih voda štiti i unapređuje radi očuvanja života i zdravlja ljudi. Takođe, predstavlja skup mera i aktivnosti u cilju smanjenja zagađenja i sprečavanja daljeg pogoršanja stanja voda, obezbeđenja neškodljivog i nesmetanog korišćenja voda za različite namene, zaštite vodnih i priobalnih ekosistema.⁴ U uslovima zaoštrenog stanja zagađenosti voda, ali i smanjenja količine zdrave vode, optimalno upravljanje ovim resursom, javlja se kao imperativ zajedničkog rešavanja snabdevanja, kao i zaštite vode.⁵

Kao najvažniji propis u okviru opštih propisa, koji regulišu zaštitu voda od zagađenja predstavlja Okvirna direktiva o vodama,⁶ koja je rezultat napora Evropske unije, da se u okviru jednog propisa na dosledan način utvrde osnovna načela i pravila, u ovoj oblasti. Istovremeno, donošenje ove direktive imalo je za cilj stavljanje van snage veliki broj zastarelih propisa.⁷

¹ Marković, S., Milošević, O., Vukajlović, Đ., (2018). Krivičnopravna odgovornost pravnih lica za ekološka krivična dela, *Ecologica*, 25 (91), str. 670.

² Ustav Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 98/06, član 74.

³ Cvetić, R., (2013). Zaštita životne sredine - pomeranje težišta ka zaštitnom objektu. *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, 47 (4), str. 117.

⁴ Jovanović, M. (2016). Zaštita životne sredine u prehrambenoj industriji sa posebnim osvrtom na zaštitu voda, *Pravo - teorija i praksa*, 33 (4-6), str. 38.

⁵ Prokopović, B., Prokopović, T., Prokopović, K., (2017), Voda kao resurs održivog razvoja, *Ecologica*, 24 (86), str. 368.

⁶ Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy, *Official Journal L 327*, 22/12/2000 P. 0001 – 0073.

⁷ Čavoški, A., (2007). Osnovi ekološkog prava Evropske unije, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Javno preduzeće Službeni glasnik, str. 104.

Stanje voda u Republici Srbiji iziskuje napore, u cilju unapređenja i poboljšanja sistema zaštite ovog značajnog prirodnog resursa. Na tom putu, važan korak je učinjen usvajanjem Zakona o vodama⁸ koji je izvršio neophodnu harmonizaciju sa Okvirnom direktivom o vodama, a zatim i sa ostalim propisima Evropske unije, koji se odnose na politiku zaštite voda.⁹ Zakonom o vodama uređen je pravni status voda, integralno upravljanje vodama, upravljanje vodnim objektima i vodnim zemljištem, precizirani su izvori finansiranja vodne delatnosti, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i druga značajna pitanja za upravljanje vodama.¹⁰

Odredbe Zakona o vodama odnose se na sve površinske i podzemne vode na teritoriji Republike Srbije, vodotoke koji čine ili presecaju državnu granicu Republike Srbije i njima pripadajuće podzemne vode, kao i termalne i mineralne vode, izuzev podzemnih voda iz kojih se mogu dobiti korisne mineralne sirovine i geotermalna energija.¹¹ U skladu sa ovim zakonom, donet je niz podzakonskih akata, koji bliže uređuju način upravljanja vodama u Republici Srbiji.

Zakon o vodama stara se o očuvanju resursa, u cilju obezbeđivanja uslova za korišćenje voda, za različite vidove vodosnabdevanja.¹² Prema Zakonu, pod zaštitom voda od zagađivanja, podrazumeva se skup mera i aktivnosti kojima se kvalitet površinskih i podzemnih voda štiti i unapređuje, uključujući i od uticaja prekograničnog zagađenja. Cilj zakona je očuvanje života i zdravlja ljudi, kao i smanjenje zagađenja i sprečavanje daljeg pogoršanja stanja voda. Takođe, cilj Zakon je i obezbeđenje neškodljivog i nesmetanog korišćenja voda za različite namene, ali i zaštitu vodnih priobalnih ekosistema i postizanja standarda kvaliteta životne sredine u skladu sa propisom kojim se uređuje zaštita životne sredine i ciljevi u vezi zaštite životne sredine.¹³

S druge strane, Zakon o zaštiti životne sredine¹⁴, predviđa da se vode mogu koristiti i opterećivati, a otpadne vode ispuštati, uz primenu odgovarajućih tretmana, na način i do nivoa, koji ne predstavlja opasnost za prirodne

⁸ Zakon o vodama, *Sl. glasnik RS*, br. 30/10, 93/12 i 101/16.

⁹ Vig, Z., Gajinov, T., (2011). Stanje i perspektive ekološkopravne regulative u Srbije, Novi Sad, Fakultet za evropske pravno-političke studije, str. 140-141.

¹⁰ Simić, S., Simić, V., (2012). Ekologija kopnenih voda (hidrobiologija I), Biološki fakultet, Univerzitet u Beogradu; Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Kragujevcu, str. 275.

¹¹ Vig, Z., Gajinov, T., op. cit., str. 141.

¹² Mijović, D., Rakić, D., Ajranović, D. (2015). Zaštita vodnog nasleđa - doprinos modelu održivog korišćenja vodnih resursa u Srbiji. *Zaštita prirode*, 65 (2), str. 41-46.

¹³ Zakon o vodama, op. cit., član 92.

¹⁴ Zakon o zaštiti životne sredine, *Sl. glasnik RS*, br. 13504, 36/09, 36/09 - dr. zakon, 72/09 - dr. zakon, 43/11 - odluka US, 14/16 i 76/18.

proces, odnosno za obnovu kvaliteta i količine vode, ali koji ne umanjuje mogućnost njihovog višenamenskog korišćenja.¹⁵ Razvijene zemlje sa sve većim interesom kontrolišu specifične materije, u okviru svog prilaza tretmanu otpadnih voda.¹⁶

Upravljanje vodama

Razvoj sa stanovišta održivosti, kao strateški razvojni prilaz u svetu, poslednjih decenija, nastao je kao neizbežan odgovor na sve veći pritisak, na raspoložive prirodne resurse. Zaštita životne sredine je najosetljivija upravo u vodenim ekosistemima.¹⁷ Kako bi se održao i unapredio vodni režim, Zakon o vodama predviđa niz mera i aktivnosti, koje predstavljaju deo sistema upravljanja vodom.

Vode su u državnoj svojini, zajedno sa vodnim zemljištem predstavljaju javno vodno dobro koje je neotuđivo, te se na njemu može steći samo pravo korišćenja.¹⁸ Upravljanje vodama je u nadležnosti Republike i sprovodi ih Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, organi autonomne pokrajine, lokalne samouprave, kao i nadležna javna vodoprivredna preduzeća.

Upravljanje vodama u Republici Srbiji sprovodi se na osnovu planskih dokumenata, čiji su sadržaji definisani Zakonom o vodama, i to prevashodno, *Strategije upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije*,¹⁹ (Strategija) kojom se predviđaju dugoročni pravci upravljanja vodama, a donosi je Vlada, na predlog Ministarstva, na period od najmanje deset godina.

Osnovna načela, na kojima počiva sistem upravljanja vodama, su „zagađivač plaća“ i „korisnik plaća“, kao i načelo integralnog upravljanja vodom. Takođe, načelo učešće javnosti u cilju dobijanja pouzdanih i tačnih informacija o stanju voda, uvida u rad nadležnih organa u sektoru voda, pravu na uključanje u procese pripreme i donošenje planova upravljanja vodama i kontrole njihovog izvršenja, kao i načelo održivosti razvoja i uvažavanja najboljih dostupnih tehnika.²⁰

¹⁵ Ibid., član 23.

¹⁶ Bogdanović, S., Marjanović, P., Filipović, M., (1993). Životna sredina – institucionalni okviri i nove tendencije u politici zaštite, Beograd, Savezno ministarstvo za životnu sredinu, Ekonomski institut Beograd, Priroda Beograd, str. 31.

¹⁷ Đukić, V. N., (2016). Upravljanje vodama u Republici Srpskoj u funkciji održivog razvoju, *Tehnika*, 71 (4), str. 627.

¹⁸ Vig, Z., Gajinov, T., op. cit., str. 142.

¹⁹ Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine, *Sl. glasnik RS*, br. 3/17.

²⁰ Vig, Z., Gajinov, T., op. cit., str. 142.

Takođe, upravljanje vodama odvija se kroz *Plan upravljanja vodama za sliv reke Dunav i Planovi upravljanja vodama za vodna područja* (Plan upravljanja vodama), koji obuhvata vodotoke, koji se smatraju izrazito važnim za teritoriju sliva Dunava u Republici Srbiji, tj. sve vodotoke sa slivnom površinom većom od 500 km², odnosno vodna tela površinskih i podzemnih voda na vodnom području, utvrđena Pravilnikom o utvrđivanju vodnih tela površinskih i podzemnih voda.²¹ Pored Plana upravljanja vodama, za pojedina pitanja upravljanja vodama ili za podslivove, kao delove vodnog područja, može se doneti i poseban plan upravljanja vodama. S druge strane, mogu se doneti i planovi kojima se uređuje zaštita voda, tj. plan zaštite voda od zagađivanja i program monitoringa. Plan zaštite voda od zagađivanja mora biti donet u skladu sa Strategijom i Planom upravljanja vodom. Donosi ga Vlada, na period od šest godina.

U cilju zaštite i unapređenja stanja voda, zabranjeno je unošenje u površinske i podzemne vode, rizičnih zagađujućih supstanci, koje mogu dovesti do pogoršanja trenutnog stanja, odnosno prekoračenja propisanih vrednosti kvaliteta vode, zatim ispuštanje sa plovnih objekata ili sa obale mineralnih ulja, koja direktno ili indirektno dospevaju u vode. Takođe, zabranjeno je ispuštanje u javnu kanalizaciju otpadnih voda, koje sadrže rizične supstance iznad propisanih vrednosti, kao i korišćenje napuštenih bunara kao septičkih jama.²²

Pravno, odnosno fizičko lice koje ispušta otpadnu vodu, dužno je da obezbedi prečišćavanje otpadnih voda do nivoa, koji odgovara propisanim graničnim vrednostima. Ukoliko ipak dođe do neposredne opasnosti, odnosno do zagađivanja površinskih i podzemnih voda, pravno lice je dužno da preuzme mere za sprečavanje, tj. smanjenje i sanaciju zagađenja voda i da planira sredstva i roкове za njihovo ostvarivanje.²³

U borbi za očuvanje zaštite životne sredine, zagađivanje voda otpadnim vodama spada u ozbiljne i složene ekološke probleme. Zagađivanje voda, kao i utvrđivanje stepena njene zagađenosti, postaje sve veći zdravstveni i opšte društveni problem, te je prečišćavanje industrijskih i komunalnih otpadnih voda, pre ispuštanja u vodotokove, od izuzetnog značaja za utvrđivanje kontaminiranosti vodenog ekosistema i zaštite čovekovog zdravlja.²⁴

²¹ Pravilnik o utvrđivanju vodnih tela površinskih i podzemnih voda, *Sl. glasnik RS*, br. 96/10

²² Zakon o vodama, član 97.

²³ Vig, Z., Gajinov, T., op. cit., str. 144.

²⁴ Marinović, D., et al. (2016). Prečišćavanje otpadnih voda grada Kraljeva, *Tehnika*, 71 (6), str. 926.

Mere upravljanja, kao i korišćenja voda ne smeju dovesti do promene režima voda, odnosno do pogoršanja kvalitativnog stanja voda. Takođe, ne smeju da ugroze objekte zaštite od visokih voda, kao što su nasipi. Pri izdavanju vodoprivredne dozvole za iskorišćavanje peska, šljunka ili kamena iz korita vodotoka, uslov je da se ne narušavaju nasipi za zaštitu od visokih vodostaja.²⁵

Radi sprovođenja politike zaštite voda i praćenja njihovog stanja, Zakon o vodama je ustanovio obavezu monitoringa, na svakom vodnom području. Monitoring je značajan instrument za upravljanje vodama, iz razloga što povezuje praćenje stanja voda u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu.²⁶ Monitoring predstavlja deo vodne evidencije, vrši ga Republički hidrometeorološki zavod i obuhvata za sve površinske vode, zapreminu, vodostaje i proticaje, do stepena značajnog za ekološki i hemijski status i ekološki potencijal. Zakon o vodama garantuje svim zainteresovanim pravnim i fizičkim licima pravo na korišćenje rezultata monitoringa, koje je dužan da im omogući Republički hidrometeorološki zavod, bez naknade.²⁷

Finansiranje procesa upravljanja vodama i nadzor

Finansiranje procesa upravljanja vodama podrazumeva obezbeđivanje sredstava za uređivanje vodotokova i zaštitu od štetnog dejstva spoljnih voda, uređivanje, korišćenje i zaštitu voda, kao i izgradnju, upravljanje i održavanje sistema za navodnjavanje, brana i akumulacija i vršenje ostalih poslova, od opšteg interesa.²⁸ Sredstva za ove namene obezbeđuju se iz budžeta Republike Srbije, budžeta autonomne pokrajine, naknada za vode, koncesionih naknada, kao i ostalih izvora²⁹ u koja spadaju sopstvena sredstva pravnih i fizičkih lica, sredstva preventive, koja se izdvajaju iz premija za osiguranje, namenskih kredita, donacija i sl.

Radi evidentiranja posebnih sredstava namenjenih finansiranju procesa upravljanja vodama, osniva se Budžetski fond za vode Republike Srbije, kojim upravlja Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.³⁰ S druge strane, za evidentiranje pomenutih sredstava, na teritoriji autonomne pokrajine

²⁵ Salma, J., (2011). Pravni instrumenti upravljanja kvalitativnim stanjem voda, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, 45 (3), str. 76.

²⁶ Ibid. str. 81.

²⁷ Vig, Z., Gajinov, T., op. cit., str. 146.

²⁸ Zakon o vodama, op. cit., član 150.

²⁹ Ibid. član 151.

³⁰ Ibid. član 185.

osniva se Budžetski fond za vode autonomne pokrajine, kojim upravlja nadležni organ autonomne pokrajine.³¹

Poslednjih godina, aktivno se radi na harmonizaciji zakonodavstva sa odgovarajućim u Evropskoj uniji i ispunjavanju obaveza iz potpisanih međunarodnih konvencija u ovoj oblasti.³² U tom smislu, važno je pomenuti Direktivu 2007/60/EC Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije o proceni i upravljanju rizicima od poplava,³³ kojom se utvrđuje okvir delovanja Evropske zajednice, u oblasti politike voda i čija je svrha da uspostavi okvir za procenu i upravljanje rizicima od poplava, sa ciljem smanjivanja štetnih posledica poplava na ljudsko zdravlje, životnu sredinu, kulturno nasleđe i privrednu aktivnost u Evropskoj zajednici.

U prethodnom, tranzicionom periodu, bilo je nedovoljno ulaganja u uređenje voda, održavanje i dogradnju objekata, kao i u sisteme za zaštitu od poplava spoljašnjim i unutrašnjim vodama, erozije i bujica. Nakon poplava, koje su Republiku Srbiju zadesile 2014. godine, intenziviraju se aktivnosti na sanaciji, obnovi, ali i izgradnji vodoprivredne infrastrukture za zaštitu od voda.

Inspeksijski nadzor nad sprovođenjem Zakona o vodama vrši Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, pri čemu se autonomnoj pokrajini poverava vršenje inspeksijskog nadzora na teritoriji autonomne pokrajine, a gradu Beogradu, vršenje inspeksijskog nadzora na teritoriji grada Beograda, s tim da inspeksijski nadzor vrše vodni inspektori, a nadzor u oblasti koja se odnosi na vodu za piće vrše sanitarni inspektori, u okviru ministarstva nadležnog za poslove zdravstvene zaštite.³⁴

Zagađenost voda poprimila je zabrinjavajuće razmere. Većina reka u Republici Srbiji prelazi dozvoljeni stepen zagađenosti, odnosno vode su lošijeg kvaliteta od predviđenog. Vode nekih reka nisu više čak ni za industrijsku upotrebu, što je posledica sve intenzivnijeg zagađivanja otpadnim vodama, koje se najčešće ispuštaju bez uređaja za prečišćavanje.³⁵

Iako u Republici Srbiji, sistem zaštite voda podrazumeva kažnjavanje svih krivičnih dela, prestupa i prekršaja, usmerenih protiv ovog važnog prirodnog resursa, čini se da se sistem zaštite nedovoljno primenjuje u praksi.

³¹ Ibid. str. 188.

³² Kljajić, N., Popović, V., Grujić, B., (2016). Zaštita od štetnog dejstva voda u Republici Srbiji, *Ekonomika poljoprivrede*, 63 (2), str. 585.

³³ Directive 2007/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on the assessment and management of flood risks, *Official Journal of the European Union* L288 6/11/2007 P. 27-34.

³⁴ Zakon o vodama, op. cit., član 196.

³⁵ Stojanović, Z., et al. (1992). Pravna zaštita životne sredine, Beograd, Naučna knjiga, str. 12.

Krivična dela, kao najteži oblici delikata, produkuju opasnost, kao i posledice, a time i potrebu adekvatne reakcije.³⁶

U tom smislu, Krivični zakonik³⁷ predviđa kaznu zatvora do pet godina i novčanu kaznu, za lica koja kršenjem propisa o zaštiti, čuvanju i unapređenju životne sredine zagade vazduh, vodu ili zemljište, u većoj meri ili na širem prostoru.³⁸ Službeno ili odgovorno lice koje kršenjem propisa o zaštiti, čuvanju i unapređenju životne sredine ne preduzme propisane mere zaštite životne sredine ili ne postupi po odluci nadležnog organa o preduzimanju mera zaštite životne sredine, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.³⁹

Krivična odgovornost pravnih lica dugo vremena je osporavana, a njenim uvođenjem, u krivičnom pravu je uspostavljen novi oblik krivične odgovornosti na bazi prouzrokovanja štetne posledice. Činjenica je da pravna lica ne mogu da se jave kao učinioci svih vrsta krivičnih dela, na njih se ne primenjuju odredbe o uračunljivosti i krivici, koje predstavljaju osnov subjektivne krivične odgovornosti, a prema njima se ne mogu primeniti sve vrste krivičnih sankcija, koje poznaje krivično zakonodavstvo.⁴⁰ Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela⁴¹ postavljene su granice odgovornosti pravnog lica i zasniva se na krivici odgovornog lica. S tim u vezi, ovim zakonom je utvrđeno da pravna lica mogu odgovarati za krivična dela predviđena u Krivičnom zakoniku i drugim zakonima, ukoliko su ispunjeni uslovi za odgovornost pravnog lica, predviđeni Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela.⁴²

S druge strane, Zakon o vodama predviđa dva krivična dela, neovlašćeno punjenje i korišćenje akumulacije⁴³ i oštećenja pri eksploataciji rečnih nanosa,⁴⁴ pri čemu je za oba krivična dela predviđena kazna do pet godina ili novčana kazna. Najznačajniji privredni prestupi u ovoj oblasti su propusti u preduzimanju mera zaštite vodnih, plovni i drugih objekata, korišćenje vode, tj. vode za piće, suprotno propisanim pravilima, kao i izgradnja objekata na

³⁶ Joldžić, V., Jovašević, D., (2013). Beograd, Ekološki privredni prestupi: specifičnost pravnog sistema Republike Srbije, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 17.

³⁷ Krivični zakonik, *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 - ispr., 107/05 - ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 i 94/16.

³⁸ Ibid. član 260.

³⁹ Ibid. član 261.

⁴⁰ Marković, S., Milošević, O., Vukajlović, Đ., op. cit., str. 672.

⁴¹ Zakon odgovornosti pravnih lica za krivična dela, *Sl. glasnik RS*, br. 97/08.

⁴² Spalević, Ž. (2011), Krivična odgovornost pravnih lica, *Pravo – teorija i praksa*, vol. 28, br. 7-9, str. 76-77.

⁴³ Zakon o vodama, op. cit., član 209.

⁴⁴ Ibid.

vodnom zemljištu, suprotno ustanovljenim zabranama.⁴⁵ Zakon o vodama predviđa i niz prekršaja, kao što su nevršenje kontrole kvaliteta i kvantiteta voda, u skladu sa ustanovljenim pravilima, nepostojanje uređaja za merenje količine i ispitivanje kvaliteta otpadnih voda i nedostavljanje dobijenih podataka nadležnim organima, korišćenje vodnog zemljišta, kojim se ugrožava sistem zaštite od poplava, ne pridržavanje obaveze prečišćavanja otpadnih voda i sl.⁴⁶

Briga o vodi ujedno je i briga za našu budućnost. Zakon o vodama nudi veliki broj kvalitetnih i savremenih rešenja, oslanjajući se na međunarodnu praksu, ali i na aktuelne tendencije u oblasti korišćenja i zaštite voda, pri čemu se kao polazna osnova, uvek uzima čovekova potreba za vodom, uz poštovanje ograničenja, radi očuvanja ravnoteže u prirodi. Kompleksno polje zaštite voda, pored pomenutih pravnih mera, podrazumeva i primena brojnih drugih mera zaštite, jer ovaj resurs u isto vreme predstavlja i sirovinu za industrijsku proizvodnju i stanište mnogobrojnih biljnih i životinjskih vrsta, a s druge strane i namirnicu i sredstvo za rad i energent, kao i još mnogo toga.

Zaključak

Zagađivanje životne sredine, a time i zagađivanje vode, jedan je od najozbiljnijih društvenih problema, pri čemu ekološka svest o zagađenosti, još uvek nije dovoljno razvijena u Republici Srbiji. Stepenn degradiranja životne sredine znatno prevazilazi nužne prateće negativne pojave dostignutog stepena razvoja. Takođe, postoji neusklađenost u privrednom razvoju, a naročito nagla i nekontrolisana urbanizacija, koja se danas odvija, ima negativne posledice na kvalitet životne sredine, a u tom smislu i vode.

Svaki životni prostor, pa prema tome i vodena sredina, naseljen je živim bićima. U svim sredinama, pored ostalih živih bića, manje ili više su prisutni i različiti mikroorganizmi. U uslovima, kada se vodosnabdevanje sve više oslanja na resurse površinskih voda, problemi u vezi sa vodenim ekosistemima ne smeju biti zapostavljeni. Iako je poslednjih godina, pravna regulativa značajno revidirana i sa evropskim zahtevima, harmonizovana, ne sme se zaboraviti da je s njom neophodno usaglasiti i određene tehničko-tehnološke principe, s obzirom da stalni rast čovečanstva i tehnološki razvoj, imaju za posledicu sve veću potrošnju vode, a stanje vode u Republici Srbiji iziskuje velike napore

⁴⁵ Ibid. član 211.

⁴⁶ Ibid, član 212.

u cilju unapređenja i poboljšanja sistema zaštite ovog značajnog prirodnog resursa.

Neophodno je da se pažnja usmeri na kontinuirano praćenje kvaliteta površinskih voda, ali i na veću primenu zakona, koji regulišu ovu oblast. S tim u vezi, u daljem razvoju vodnog zakonodavstva Republike Srbije, neophodno je unapređivati rešenja o javnoj svojini države nad vodnim resursima, na taj način da država svojim merama, postaje aktivni nosilac daljeg razvoja vodoprivrede u javnom interesu, kao i da se vodna područja razvijaju, ne samo kao prirodna hidrografska celina, nego istovremeno sa izgradnjom vodoprivrednih sistema.

U okviru međunarodne saradnje u oblasti vodoprivrede, potrebno je intenzivirati ostvarivanje već zaključenih međunarodnih sporazuma o vodoprivrednim pitanjima i pripreme za zaključivanje novih međunarodnih ugovora, s tim da će u narednom periodu, poseban značaj imati zajedničko korišćenja međudržavnih voda na odgovarajućim slivnim područjima.

S obzirom na činjenicu da su vode, u našem pravu, državna svojina, potrebno je dodatno pravno regulisati status voda, kao nacionalnog dobra i time ograničiti ustupke koji su pruženi privatnim kompanijama, u sferi korišćenja vodnih resursa. U tom smislu, neophodno je uskladiti i na prvo mesto staviti interese zaštite životne sredine, a time i samih građana. Čvršća i jasnija regulativa bi trebala da se zasniva, kako na principima međunarodnog vodnog prava, tako i na iskustvima država, koje su korake ka zaštiti svojih vodnih resursa već uveliko preduzele.

Svetlana Markovic, LLB

A general secretary, The University of Business Academy in Novi Sad

Stefan Ditrih, LLM

The teaching assistant, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad,
The University of Business Academy in Novi Sad

A LEGAL PROTECTION OF WATERS IN REPUBLIC OF SERBIA

A b s t r a c t

THE constant growth of humanity and technological development has resulted in an increased consumption of water, and because of its uneven distribution, over a billion people in the world have no access to clean water as a basic resource for a dignified life. The access to clean fresh water supplies is directly dependent on the effectiveness of the undertaken anti-pollution measures. The water pollution is one of the biggest problems of the biosphere, with great consequences for all living organisms including humans, whose actions have led to considerable changes in the physical-chemical changes of its structure. In this sense, the state of water resources in Republic of Serbia obviously requires making certain efforts in order to advance and improve the systems of protection of this significant natural resource, since the problem of pollution of both surface and groundwater is becoming more and more present. In Republic of Serbia, the field of waters is regulated by several laws, as well as a set of rules and regulations, of which the most important is the Law on Waters. The purpose of this paper is to conduct an analysis of the legal protection of waters in Republic of Serbia through determining the measures and tasks of protection, as well as the possibilities of the practical use and effects of protective measures.

Keywords: water protection, resources, pollution, The Law on Waters

Literatura

1. Bogdanović, S., Marjanović, P., Filipović, M., (1993). Životna sredina – institucionalni okviri i nove tendencije u politici zaštite, Beograd, Savezno ministarstvo za životnu sredinu, Ekonomski insititut Beograd, Priroda Beograd
2. Čavoški, A., (2007). Osnovi ekološkog prava Evropske unije, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Javno preduzeće Službeni glasnik
3. Cvetić, R., (2013). Zaštita životne sredine - pomeranje težišta ka zaštitnom objektu. *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, 47 (4), str. 117-129
4. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy, *Official Journal L* 327, 22/12/2000 P. 0001 – 0073
5. Directive 2007/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on the assessment and management of flood risks, *Official Journal of the European Union L* 28, 6/11/2007 P. 27-34
6. Đukić, V. N., (2016). Upravljanje vodama u Republici Srpskoj u funkciji održivog razvoju, *Tehnika*, 71 (4), str. 627-635
7. Jovanović, M., (2016). Zaštita životne sredine u prehrambenoj industriji sa posebnim osvrtom na zaštitu voda, *Pravo - teorija i praksa*, 33 (4-6), str. 32-47
8. Kljajić, N., Popović, V., Grujić, B., (2016). Zaštita od štetnog dejstva voda u Republici Srbiji, *Ekonomika poljoprivrede*, 63 (2), str. 585-600
9. Krivični zakonik, *Sl. glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 - ispr., 107/05 - ispr., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 i 94/16
10. Marinović, D., et al., (2016). Prečišćavanje otpadnih voda grada Kraljeva, *Tehnika*, 71 (6), str. 926-933
11. Marković, S., Milošević, O., Vukajlović, Đ., (2018). Krivičnopravna odgovornost pravnih lica za ekološka krivična dela, *Ecologica*, 25 (91), str. 670-675
12. Mijović, D., Rakić, D., Ajranović, D. (2015). Zaštita vodnog nasleđa - doprinos modelu održivog korišćenja vodnih resursa u Srbiji. *Zaštita prirode*, 65 (2), str. 41-46
13. Pravilnik o utvrđivanju vodnih tela površinskih i podzemnih voda, *Sl. glasnik RS*, br. 96/10
14. Prokopović, B., Prokopović, T., Prokopović, K., (2017), Voda kao resurs održivog razvoja, *Ecologica*, 24 (86), str. 365-369

15. Salma, J., (2011). Pravni instrumenti upravljanja kvalitativnim stanjem voda, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, 45 (3), str. 69-83
16. Simić, S., Simić, V.. (2012). Ekologija kopnenih voda (hidrobiologija I), Biološki fakultet, Univerzitet u Beogradu; Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Kragujevcu
17. Spalević, Ž., (2011), Krivična odgovornost pravnih lica, *Pravo – teorija i praksa*, 28 (7-9), str. 71-81
18. Stojanović, Z., et al. (1992). Pravna zaštita životne sredine, Beograd, Naučna knjiga
19. Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine, *Sl. glasnik RS*, br. 3/17
20. Ustav Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 98/06
21. Vig, Z., Gajinov, T. (2011). Stanje i perspektive ekološkopravne regulative u Srbije, Novi Sad, Fakultet za evropske pravno-političke studije,
22. Zakon o vodama, *Sl. glasnik RS*, br. 30/10, 93/12 i 101/16
23. Zakon o zaštiti životne sredine, *Sl. glasnik RS*, br. 13504, 36/09, 36/09 - dr. zakon, 72/09 - dr. zakon, 43/11 - odluka US, 14/16 i 76/18
24. Zakon odgovornosti pravnih lica za krivična dela, *Sl. glasnik RS*, br. 97/08